

Universelt design

**– tværdisciplinære
perspektiver i teori
og praksis**

**Redigeret af Anne Kathrine Frandsen,
Inge Storgaard Bonfils og Leif Olsen**

Universelt design

– tværdisciplinære perspektiver i teori og praksis

Redigeret af Anne Kathrine Frandsen, Inge

Storgaard Bonfils og Leif Olsen

1. udgave, 1. oplag 2023

© Redaktørerne og Aalborg Universitetsforlag

Grafisk tilrettelægning: Camilla Jørgensen, Trefold

Trykt hos Toptryk Grafisk ApS, 2023

ISBN: 978-87-7573-020-9

Illustrationer i bogen:

Alle fotos og illustrationer er af bogens forfattere, bortset for illustration 3.1 Holmes, Kat. foreword by John Maeda., Mismatch, Fig. 7.7 (p. 106), © 2018 Kat Holmes, by permission of The MIT Press.

Udgivet af Aalborg Universitetsforlag | forlag.aau.dk

Udgivelsen er udgivet med støtte fra BEVICA fonden

BEVICA
FONDEN

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copydan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser

FAGFÆLLE-
BEDØMT

Indhold

Forord 9

1.0 Universelt design tilbyder alle at være med 11

- 1.1 Vigtigt at indbyde til tværdisciplinært samarbejde om udvikling og udbredelse af universelt design 13
- 1.2 Universelt design har mangfoldighed som værdi og er et mangfoldigt begreb 16
- 1.3 Kontekstens betydning for universelt design 21
- 1.4 Handicap, funktionsnedsættelse og menneskelig diversitet 23
- 1.5 Værdier i universelt design og evaluering 27
- 1.6 Introduktion til bogens kapitler 28
- 1.7 Referencer 31

2.0 Botilbudsarkitektur som en prisme for menneskesyn 33

- Indledning 34
- 2.1 Statens magt, menneskesyn og institutionsarkitektur 35
- 2.2 Totalinstitutionernes tid (1800-tallet til 1970'erne) 37
- 2.3 Institutioner på vej mod mere individualiserede liv (1960/70'erne og frem) 44
- 2.4 Diskussion og konklusion 49
- 2.5 Referencer 52

3.0 Produktdesign – fra ableism mod mere inkluderende design 53

- 3.1 Det gennemsnitlige menneske som ideal i designprocesser 54
- 3.2 Ableism i produktdesign 56
- 3.3 Hacking af hverdagsprodukter 58
- 3.4 Konkurrerende designbegreber og agendaer 61

- 3.5 Design for all, universel design og inclusive design 62
- 3.6 Participatory design og co-design 64
- 3.7 Kritik af det universelle i universel design 65
- 3.8 Individuel tilpasning som designprincip 67
- 3.9 Afsluttende diskussion 70
- 3.10 Referencer 71

4.0 Mod digital tilgængelighed: handicapkultur og social retfærdighed 73

- 4.1 At bygge bro mellem viden fra forskellige akademiske felter samt fortalervirksomhed gennem medforfatterskab 78
- 4.2 Udforskning af digital tilgængelighed gennem situeret viden 80
- 4.3 En relationel tilgang til tilgængelig kommunikation for personer med afasi 83
- 4.4 Mere end teknisk adgang: Digitale spil og social anerkendelse 87
- 4.5 Omfavnelser af handicapkultur og retfærdighed 91
- 4.6 Referencer 94

5.0 Afhængighedssensibilitet via universelt design 97

- 5.1 Universelt design som et sensibiliserende begreb 100
- 5.2 En pendlertur 102
- 5.3 Kommunikation med lokomotivføreren 108
- 5.4 Diskussion og konklusion 115
- 5.5 Referencer 117

6.0 Universelt jobdesign 119

- Introduktion 120
- 6.1 Handicap og arbejdsmarkedet 120
- 6.2 Eksisterende litteratur om universelt design og arbejdsmarkedet 122
- 6.3 Universelt jobdesign 124

- 6.4 Eksempler på universelt jobdesign 129
- 6.5 Diskussion af potentialer og udfordringer 132
- 6.6 Referencer 134

7.0 At stille det rigtige spørgsmål – vejledende praksis for universelt design 137

- Indledning 138
- 7.1 Erfaringer fra praksis 140
- 7.2 Spørgsmål i hverdagens designpraksis – hvad skal man spørge om og hvornår? 154
- 7.3 Referencer 157

8.0 Normkritik og normkreativitet som afsæt for et mere inkluderende menneskesyn 159

- Introduktion 160
- 8.1 Axel Honneths anerkendelsesteori og værdisættet i universelt design 160
- 8.2 Normer og normbrud 165
- 8.3 At tænke og arbejde normkritisk og normkreativt 168
- 8.4 Diskussion og konklusion 175
- 8.5 Referencer 177

9.0 Pædagogiske redskaber til undervisning i universelt design 179

- Indledning 180
- 9.1 Inkluderende design 180
- 9.2 Designprocesser som en del af universitetsuddannelser 181
- 9.3 Universal Design Playbook 183
- 9.4 Afprøvning af Universal Design Playbook'en 188
- 9.5 Brugerinvolvering på kursusniveau 190
- 9.6 CAMPUS – Leaving no one behind 193
- 9.7 Referencer 194

10.0 Udforskning af Person-Environment-Occupation-modellen på tværs af teori og praksis: To empiriske casestudier 197

Introduktion 198

- 10.1 Person-Environment-Occupation-modellen 200
- 10.2 Analytisk tilgang 201
- 10.3 Ramme for kortlægning af relationer, processer og praksisviden 202
- 10.4 PEO-modellens potentiale i arkitektonisk praksis 211
- 10.5 Diskussion og konklusion 212
- 10.6 Referencer 214

11.0 Vejen frem – kritisk konstruktive perspektiver på universelt design 217

- 11.1 Materialitet og strukturelle spor 218
- 11.2 Den materielle og sociale verden fra et kropsligt perspektiv 220
- 11.3 Teoriudvikling, metodiske arbejdsredskaber og analysetilgange 222
- 11.4 Tværdisciplinært samarbejde er afgørende for at fremme universelt design i teori og praksis 225

Forfatterliste 228

Forord

Universelt design er først og fremmest et værdibaseret begreb, der baserer sig på et bredt og inkluderende menneskesyn, som er nyt i forståelsen af, hvordan vi designer og udvikler vores samfund, så alle er inkluderet ligeværdigt – uanset funktionsevne.

Bevica Fonden har i mere end 150 år arbejdet for at sikre, at mennesker med handicap får samme mulighed som alle andre for at bidrage og deltage i samfundslivet i Danmark. I fonden tror vi på partnerskaber, samarbejde, innovation, forskning og viden. Og vi tror på, at universelt design tilbyder et endnu uforløst potentiale i Danmark for at designe alle aspekter af vores samfund ligeværdigt og sikre, at vi i den bæredygtige samfundsudvikling også designer og indretter hele samfundet på en måde, så alle kan være med.

I Danmark har vi forpligtet os til at leve op til den grundlæggende samfundskontrakt, der ligger bag tilslutningen til både FN's Verdensmål, Agenda 2030 og FN's Handicapkonvention, som Danmark tiltrådte i 2009. Konventionen definerer universelt design som et centralt designprincip, der skal anvendes i *produkter, omgivelser, ordninger og tilbud*, ligesom verdensmålenes tværgående Leave No One Behind-princip også kalder på, at vi bruger universelt design som løftestang. Derfor arbejder vi i Bevica Fonden på at få universelt design-begrebet ind som en grundlæggende præmis for vores samfundsindretning og gøre begrebet uomgængeligt hos alle de fagpersoner, fagmiljøer og faglige processer, der berører rammerne for det levede liv.

Med dette udgangspunkt etablerede Bevica Fonden i 2020 Universal Design Hub, som blandt andet faciliterer et tværfagligt forskernetværk, der har til formål at udvikle et tværfagligt vidensfelt om universelt design og universelt design som middel til at efterleve verdensmålenes Leave No One Behind-forpligtelse i den bæredygtige udvikling. Netværkets medlemmer repræsenterer forskellige universiteter, arkitektur- og designskoler og professionshøjskoler, og denne antologi er netværkets første fælles udgivelse.

Antologien er resultatet af mange åbne diskussioner og sparings-sessioner, hvor forskernetværkets medlemmer først og fremmest har søgt at finde frem til en gensidig forståelse af hinandens faglige ståsted, og derfra har de taget de første skridt ind i en åben dialog om, hvordan begrebet universelt design kan fortolkes, operationaliseres og praktiseres i en dansk sammenhæng og på tværs af fag og praksisformer. Både de enkelte kapitler og den samlede antologi tilbyder tværfaglige tilgange, nye forståelser, udpegning af udfordringer og invitationer til videre udvikling og implementering af universelt design i Danmark.

Universelt design er i stigende grad sat på dagsordenen i Danmark. Det er vigtigt, og det er helt nødvendigt, når vi skal lykkes med et paradigmeskifte i vores tilgang til design af vores samfund. Det kræver ny viden og grundlæggende nytænkning i både forskning og undervisning, når vi skal fortolke og praktisere universelt design i Danmark, og netop derfor er det også en stor glæde, at Bevica Fondens tværfaglige forskernetværk har udarbejdet denne antologi, som kan bruges som afsæt for og invitation til både undervisning og debat.

God læselyst!

Camilla Ryhl
forskningsdirektør,
Universal Design Hub, Bevica Fonden